

Teresa Miquel i Pàmies
Reus, 1900-1988
Professora d'idiomes

La seva escolarització fins als 16 anys la visqué al col·legi que regentava Teresa Mallafrè, una escola privada, laica i que ensenyava en català, una de les primeres que ho féu a la ciutat. El sòlid bagatge lingüístic de la seva formació i la seva innata capacitat per a l'aprenentatge i el coneixement de les llengües la portà a estudiar llatí, grec, anglès i francès, llengua que perfeccionà a l'Institut Francès de Barcelona i també en la seva llarga estada a Tolosa de Llenguadoc.

Alhora, es lliurà a l'estudi de la seva pròpia llengua. Durant la II República, un moment en què fou possible la cooficialitat del català, es normalitzà l'ús de la llengua pròpia i també assolí la normalitat l'estudi i l'aprenentatge de la llengua en tots els nivells de l'educació. Per dur a terme un sòlid programa d'ensenyament s'organitzaren cursos intensius i es convocaren exàmens per accedir al cos de professors de llengua catalana. En aquest context, l'any 1933, Teresa Miquel es presentà als exàmens convocats per la Universitat Autònoma de Barcelona per tal de formar part del cens de professors de català de la Generalitat de Catalunya, i rebé el títol de professora pel Mestre Pompeu Fabra. El seu mestratge s'inicià al Centre de Lectura amb classes de francès i de català.

Acabada la Guerra Civil, totes les consecucions en matèria lingüística assolides durant la II República s'esvaïren de cop. Un dels objectius del nou règim fou la intensa activitat legislativa repressiva, sancionadora i esporuguidora per tal de fer desaparèixer la llengua catalana de l'àmbit oficial i públic i, en molts casos, del privat i familiar. Per tant, la prohibició de l'ús de la llengua a qualsevol nivell d'educació i la total prohibició de publicar en català, durant els primers anys del franquisme, provocaren una absència pública pràcticament absoluta del nostre idioma. Aquesta imposició conduïa al camí de l'analfabetització dels catalans en la pròpia llengua i al perill de l'empobriment i deteriorament de l'idioma. Tanmateix, en aquesta etapa de forçada penúria i desert cultural del català, moltes persones no volgueren renunciar a la seva llengua i a la seva difusió, i constituïren una ferma resistència cultural amb actuacions individuals o a partir de petits grups, sempre des de la reserva i la clandestinitat.

A Reus, Teresa Miquel era una d'elles. A casa seva, al carrer de Santa Anna, impartia classes de llengües: francès, anglès... i català de forma indirecta, ja que, segons el testimoni de Ramon Amigó, *«el català l'anaven aprenent a partir de les observacions seves damunt dels escrits que li sotmetíem a consideració. L'Arnavat [Josep M.] i jo havíem anat adquirint molts coneixements de llengua catalana a partir d'una relació estreta i continuada amb ella, iniciada el 1939, com a alumnes seus de francès.»*

Aplegada amb un grup d'escriptors i reusencs resistents: Xavier Amorós, Josep Iglésies, Ramon Amigó, Rafael Vilà, Josep M. Arnavat, Antoni Correig, Josep Miquel..., amb l'amical lideratge de Joaquim Santasusagna, organitzaven conferències i lectures a l'aire lliure, en diversos llocs de la geografia propera a Reus, i sota l'aparença d'una excursió, s'amagaven actes culturals amb conferències i lectures d'autors catalans on no mancaven les aportacions dels escriptors locals; eren els «maquis de la poesia», com se'ls coneixia. Teresa Miquel també assistí a uns clandestins Jocs Florals organitzats per Enric Prats al mas de la Bassa del Just, durant dos anys consecutius (1946 i 1947), i al funeral, gairebé secret, oficiat a l'església de Sant Joan arran de la mort de Pompeu Fabra el 25 de desembre de 1948.

Paral·lelament exercia de professora de grec i llatí a l'Acadèmia Cisneros, al carrer de Sant Joan, i llengua francesa a l'escola de Doña Maria Cortina i al Centre de Lectura. Però la seva gran passió fou sempre l'ensenyament de la llengua catalana, com li versà Antoni Correig en el poema «Teresa Miquel»:

«Perquè l'esperit sigui, hi ha idiomes;
i entre ells, el nostre, que us té el cor robat.

Descobrint més i més el seu esclat,
seguiu el vol de catalanes plomes.»

I ho féu de forma oberta al públic, per primer cop des dels anys de la II República, el 1958, al Centre de Lectura de Reus, institució cultural a la qual estava força vinculada des de la seva reobertura el 1948. Comptava amb escassos materials, dos de mítics de l'època: Gramàtica catalana de Josep Miracle i Exercicis de gramàtica catalana de Jeroni Marvà, amb la posterior aportació de Signe. Normes pràctiques de gramàtica catalana d'Albert Jané (1962). L'escassetat quedava suplerta pel seu innat entusiasme, per l'extens coneixement de la llengua i per la seva dilatada experiència pedagògica: «tenia el do de la concreció i el sintetisme en les seves exposicions», diu Amigó. Si el consentiment d'aquestes classes podia semblar una flexibilitat i condescendència del règim vers la nostra llengua, res era més lluny de la realitat, puix que, a tall d'exemple, els mateixos anys, el governador civil exercia una forta pressió davant els impressors reusencs i els recordava la prohibició d'imprimir res en català, ni tan sols impresos de caire privat. A contracorrent de la situació vigent, els cursos de català al Centre de Lectura van tenir continuïtat, mercès a l'empenta de Teresa Miquel i d'altres professors com Robert Miralles, Maria Vallverdú i Mercè Totosaus, que treballaven amb l'intim convenciment que calia normalitzar i recuperar la dignitat de la llengua pròpia i calia difondre-la a través de l'ensenyament. Ho sentien com una militància activa, com un compromís amb la llengua que es pretenia abolir.

El viu interès de Teresa Miquel per tal que la llengua catalana, en els seus diferents registres, tingués un alt nivell de correcció, la portà a revisar els pocs articles en català que sortien publicats a Reus, Semanario de la Ciudad, on també col·labora amb una columna-llició setmanal titulada «Parleu bé, escriviu millor» (1964-1966), que aviat comptà amb la complicitat de Ramon Amigó. També es va encarregar de la tasca correctora dels articles en català de la Revista del Centre de Lectura i revisava els textos d'autors com Josep Iglésies, Mossèn Muntanyola, Oleguer Huguet...

Els anys seixanta foren de gran intensitat docent del català per a la professora Miquel. L'any 1964, animada per Joan Triadú, d'Òmnium Cultural de Barcelona, endegà junt amb Ramon Amigó un programa d'ensenyament del català per correspondència i hi implicà altres professors reusencs. Els movia l'afany de donar la possibilitat de conèixer la pròpia llengua allà on hi hagués persones interessades. Els riscos de ser acusats de subversius encara existien i, per fer viable la iniciativa, es vincularen a la prioral de Sant Pere dins el Fòrum Joventut, com a Secció d'Estudis, gràcies a l'actitud receptiva i favorable de mossèn Andreu Tomàs. Era una activitat sense precedents, sense models. Per fer àgils i eficaços aquests cursos a distància, calia una feina prèvia de preparació dels materials didàctics: redacció de la teoria gramatical, distribució dels temes, els exercicis, la selecció de fragment literaris... Teresa Miquel s'hi lliurà, abocant incansable tot el seu bagatge lingüístic i la seva capacitat sintètica en l'estructuració del curs de català, i al seu costat Ramon Amigó plantejava els exercicis i triava textos literaris. L'edició fou en ciclostil i anònima, sense el vistiplau de la censura prèvia. No es tenia la seguretat d'obtenir el permís i la seva difusió era del tot necessària. En nou anys d'aquesta tasca docent, Teresa Miquel fou la instructora de prop d'un centenar d'alumnes inscrits als cursos per correspondència, escampats per una àmplia zona geogràfica propera. S'escauen aquí les paraules que li va escriure el poeta J.M. Arnavat i Vilaró:

«La ignota mà que duu els destins fervents
us escollí perquè infantéssiu ments
fidels, i les nodríssiu de virtut.
I pròdiga en el Seny, i alhora humana
en el cor-sereníssima harmonia
coronada d'amor- nodriu encara.>>

El reconeixement de la seva tasca, que exercí sempre de forma lliurada i generosa, i amb una fidelitat inflexible a la llengua pròpia, li arribà des de diverses institucions. La Comissió d'Ensenyament

d'Òmnium Cultural l'homenatjà en tres ocasions durant els anys 70; el Centre de Lectura de Reus la nomenà sòcia d'honor durant la diada de Sant Jordi de 1980, en un acte en què Xavier Amorós recordà que «Teresa Miquel ha vetllat la nostra llengua i ho ha fet sense claudicacions, ni debilitats. Durant molts anys va ser l'única mestra de català dintre de l'anormalitat de la persecució, amb el rigor, amb l'exigència que eren necessaris per a la supervivència.» També l'Ajuntament reusenc va voler remarcar la seva consideració vers Teresa Miquel i va donar el seu nom a una escola d'ensenyament primari de la ciutat, l'any 1985.

Aquells que la conegueren com a mestra coincideixen a dir que era una dona disciplinada, enèrgica, incansable, conscientment escrupolosa i primmirada, exigent en tot allò que es referia a la llengua. Tanmateix, la seva rectitud docent era expressada amb elegància i cortesia, i tota la seva humanitat i el seu bagatge cultural es desvetllaven en les converses amb els seus alumnes sobre molts temes pels quals manifestava un viu interès: «vam adquirir una formació integral», ens diu el que fou alumne i després col·laborador i amic, Ramon Amigó.

La seva vida, d'una longevitat serena i lúcida, va acabar el dia 18 de juny de 1988. Se n'anava «una noucentista», com l'anomenaren Ramon Amigó i el Guaita en sengles columnes-comiat al Reus Diari, una dona marcada per «*la passió per la feina ben feta i per la terra on va néixer.*» Va ser, amb paraules del mateix Amigó, «*una autèntica apostolessa de la llengua catalana a la nostra ciutat, un illot de catalanitat, que no va interrompre mai l'ensenyament del català.*»

A títol pòstum, en reconeixement de la seva tasca docent i de la seva trajectòria com a defensora de la llengua catalana, li va ser concedida la Medalla d'Or de la Ciutat, el 1994, i la seva personalitat és recordada, des de l'any 1999, a cada convocatòria del Premi de Sociolingüística Teresa Miquel, iniciativa de la Regidoria de Política Lingüística de l'Ajuntament de Reus i el Centre de Normalització Lingüística amb l'objectiu de promoure idees i projectes encaminats a potenciar l'ús de la llengua catalana en qualsevol àmbit.

PUYOL TORRES, Carme, *Miralls de Lluna. Dones als espais urbans de Reus.* Ajuntament de Reus, 2008